

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. ПЛОВДИВ	
Вх. № 7079	Дело № 09
Получено на 30.05.2019	

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3.0. «Социални, стопански и правни науки», професионално направление 3.8. „Икономика“, научната специалност „Организация и управление на производството“

Автор на дисертационния труд: Газменд Авдула Деда – чуждестранен, задочен докторант към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Икономически факултет, Аграрен университет, гр. Пловдив.

Тема на дисертационния труд: „МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГИЯ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНАТА ПЕЧАЛБА В АГРАРНИЯ СЕКТОР“.

Рецензент: проф. д-р Тодорка Стоянова Атанасова - Калайджиева, катедра „Мениджмънт“, Стопански факултет на Тракийски университет, Стара Загора, научна специалност „Организация и управление на производството“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-546/09.05.2019 год. от Ректора на Аграрен университет.

1. Кратко представяне на кандидата:

Газменд Авдула Деда е родена на 21.05.1983 г. в Косово.

През 2008 г. завършва бакалавърска степен по икономика, а през 2012 г. магистърска степен по икономика в държавния университет в Тетово, Северна Македония.

От септември 2008 г. до септември 2012 г. е преподавател по няколко икономически дисциплини (икономика, маркетинг, мениджмънт) в средно училище „Фериз Гюри и Велезарит Кака“ в Каканик, Косово.

Към настоящия момент докторантът е редовен асистент в Vocational High School в Косово.

От октомври 2012 г. е хоноруван асистент в Университета за приложни науки във Феризаж (UASF), Косово, където извежда практически занятия по дисциплините: икономика, финансов мениджмънт, счетоводство, икономическа социология. Изведените упражнения за учебната 2018-2019 година са общо 180 часа.

Със Заповед № РД-27-10/28.05.2018 г. на Ректора на Аграрен университет, Пловдив от 22.05.2019 г. е зачислен в докторантура - задочно обучение към катедра „Мениджмънт и маркетинг“, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Организация и управление на производството“ за срок от четири години. Научен ръководител на докторанта е проф. д-р Стела Тодорова, а научен консултант проф. д-р Африм Локу.

Дисертационният труд на задочен докторант Газменд Деда е обсъден и насочен за защита на разширено заседание на катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Икономическия факултет на Аграрния Университет гр. Пловдив.

2. Актуалност на проблема:

Актуалността на темата на дисертационния труд произтича от обстоятелството, че маркетингова стратегия се налага като бизнес концепция за успешна стопанска дейност в различни сфери на икономиката в много развити държави по света. Динамичните промени в пазарната среда в Косово оказват влияние върху икономическата дейност като цяло и в частност в аграрния сектор, поради неговата специфика. Застрахователните компании при тази рискова производствена сфера, за да отговорят на нуждите на аграрния сектор и за да гарантират печалбата при застраховката, е необходимо да изградят своя специфична маркетингова стратегия. Тя трябва да съдейства в посока развитие на компаниите, за да успеят да постигнат поставената цел за максимална печалба при такива дейности като аграрното производство, които силно се влияе от неустойчивостта на пазарна среда. От друга страна, на управлението на риска при застраховането трябва да се гледа като процес на минимизиране на загубите, които са следствие от неконтролируеми събития и фактори, породени от динамичния характер на външната среда. Някои от основните сферите, от които аграрния сектор, респективно застрахователите му може да очакват заплахи, а и да понесат загуба са значителните климатичните промени, заболяемостта и смъртността при животните, динамиката в пазарните цени на суровините за производство и на аграрните продукти, организационно-оперативните дейности и други.

В литературата съществуват изследвания на маркетинговата стратегия за развитие на бизнеса, но в основната си част са от гледна точка на отделни икономически сектори, но недостатъчно са проучванията в застраховането на аграрното производство, в т.ч. в Косово. В дисертационния труд докторантът фокусира изследването и анализа върху маркетингова стратегия за увеличаване на застрахователната печалба в аграрния сектор на примера на Косово. В тази връзка считам, че избраната тема на дисертационния труд е актуална, значима за икономическата теория и стопанската практика, а е и дисертабилна.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване:

Предмет на изследването в дисертационния труд са маркетинговите стратегии на застрахователните компании при обслужване на аграрния бизнес.

Обект на изследване са застрахователни компании в Косово.

Целта на научната разработка е да се извърши анализ на маркетинговата стратегия като управленска функция за увеличаване на застрахователната печалба в аграрния сектор. Целта е подчинена на темата на дисертационния труд.

Основните задачи, които се решават, за да се изпълни поставената цел са три. Те произтичат от поставената цел и се свързват със съдържателната структура на дисертацията.

В дисертационния труд са формулирани изследователски хипотези: една основна и две помощни, които трябва да се докажат.

Изпълнението на поставената цел и решаването на основните задачи се извършва въз основа на интердисциплинарен подход чрез използване на методите индукция и дедукция; анализ и синтез, наблюдения, анкетен метод,

експертна оценка, проучвания на нормативни документи и статистическа информация, др.

В дисертацията се използва информационна база, която включва научни разработки и публикации главно на чуждестранни автори, фирмена и нормативна информация. Използваните литературни източници са цитирани точно.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати:

Дисертационният труд е структуриран в съдържание, увод, три глави и заключение, към които е добавена и декларация за оригиналност на разработката.

Общият обем на дисертацията е 114 стандартни страници. Използваната литература в нея е съставена от 60 източника, главно на чужд език (английски, албански и др.).

Изследването и анализът са онагледени чрез девет фигури.

Изложението на дисертационния труд има научен стил, като на отделни места се откриват и незначителни стилови грешки. Същите са в рамките на допустимия минимум с оглед на факта, че докторантът е чужденец.

5. Оценка на резултатите и използвана литература:

В увода на дисертацията се представят актуалността на разработваната тема, обекта и предмета на изследване, целта и задачите, изследователските хипотези. Синтезирано е представен методическият подход и структурата на работата.

Първа глава на дисертационния труд има теоретичен характер с елементи на методически подход на изследването и оценката. Тя е структурирана в четири параграфа и има обем от 58 страници. В началото на основа изследвания от водещи автори по проблематиката, докторантът осъществява литературен анализ. Прави заключения, дефиниращи понятието „маркетинг“ и неговата същност, свързано с два аспекта на разглеждането му - микроикономически и макроикономически. Извежда понятиен апарат и предлага собствена дефиниция на понятието „маркетинг“. Въз основа на анализираната литература също е изведена от докторанта и дефиниция за понятието „услуга“, анализирани са специфичните ѝ характеристики. Разгледани са маркетинговите стратегии на обслужващи фирми. Специално внимание е отделено на управление на качеството на услугите, като важен фактор за работата на фирмите. На фиг. 3 е представен теоретичен модел за качество на услугите, в който са очертани основни изисквания за достигане на необходимото качество на обслужване на потребителя. Изяснява се същността и ролята на застрахователната дейност като специфична икономическа дейност. Задълбочено са разгледани нейните основни функции и елементи. Анализирани е връзката между маркетинг на услугата в застрахователната сфера. От изложението проличава познаване на икономическата теория.

В параграф четири на първа глава се прави опит, за представяне на методически подход за изследване на маркетинга в областта на услугите, като се ограничава работата основно до областта на услугите, които оказват застрахователните компании. Интердисциплинарният подход на изследване, съдейства за осъществяване на логическа връзка на изложението с първите два

параграфа на дисертацията, за да се аргументира и докаже спецификата на маркетинга в изследваната сфера. В изложението се откроява и авторско мнение по дискуссионни понятия и въпроси. На базата на осъществения анализ се формулират някои изводи.

Втора глава на дисертационния труд е озаглавена "Синергия на агробизнес системите", като включва четири параграфа. Общият обем на главата е 21 страници. Тя се отличава с теоретико-изследователски характер.

В първи параграф е представен литературен обзор, в резултат на които е направен извод от докторанта, че агробизнесът в Косово представлява „сложна бизнес система“, която включва три сегмента: 1) "Приземелски стопани", което следва да се разбира като производители на суровини за аграрно производство; 2) Земеделски стопани, т.е. хора, осъществяващи реално аграрно производство; 3) "Поземелски стопани", които би трябвало да се възприемат, като занимаващите се с преработката и търговия на аграрни продукти.

Във втори и трети параграф на втора глава се представя и анализира агробизнесът като „естествена“ и „социална“ системи. Като в първия аспект се акцентира върху биологичната особеност на аграрното производство и произтичащите от това рискове, а при втория аспект се отделя внимание на социалната значимост на аграрния сектор за икономиката и обществото в Косово.

В четвърти параграф се анализират маркетинговите канали в аграрния сектор. Разгледани са основни фактори, влияещи върху тяхното функциониране в Косово като: технически и технологичен прогрес и неговата роля; пазарните потоци; екологичните промени; демографските и социални особености; ролята на държавата.

Изложението във втора глава има определена свързаност, установява някои причинно-следствени връзки, както и формулира основни изводи.

Трета глава на дисертационния труд „Промени в развитието на търговския канал в агробизнеса“ има характер на аналитико-конструктивна. Структурирана е в пет параграфа с общ обем от 19 страници. В първи параграф се оценя състоянието и специфичните особености на агробизнес сектора в Косово, като се изтъкват неговите основни проблеми.

Във втори параграф се анализират особеностите на вертикалните канали за маркетинг на растителни и животински продукти. Констатира се, че вертикалните маркетингови канали осигуряват по-сигурен начин за навлизане на местните аграрните продукти на международния пазар. Един от успешните примери на вертикални маркетингови канали, основани на традиционни ценности са тези в селските райони на територията на Косово.

В трети параграф се разглеждат хоризонталните маркетингови канали за търговия с растителни и животински продукти, като база за успешно функциониране на вертикалните маркетингови канали. Направен е извод, че според степента на развитие на хоризонталната и вертикалната интеграция в аграрната сфера на Косово може да се приложат и различни стратегии за маркетинг.

В четвърти параграф на главата се анализират няколко фактора, които влияят върху избора на маркетингов канал в аграрния бизнес: цикъл на производство; стандартизация на аграрните продукти; продуктов знак; сезонност на аграрното производство; стойност на аграрния продукт; развитие и потребителски изисквания.

В пети параграф докторантът прави опит да очертае някои насоки за развитие на агробизнеса през призмата на маркетинга и търговията на аграрни продукти.

Заключението на дисертационния труд синтезира основни изводи от получените резултати при изследването и анализа, както и дава няколко препоръки за решаване на установените проблеми.

Общата оценка, която мога да направя на дисертационния труд свеждам до следното: използваните автори са цитирани точно, спазени са правилата на научната етика, изпълнена е поставената цел, решени са частично заложените задачи; стилът на изразяване е разбираем; оформлението на работата е добро.

6. Приноси на дисертационния труд:

Представените в авторската справка на докторанта, приноси синтезирам по следния начин:

1. Принос, произтичащ от разширяване и обогатяване на литературата за същността на маркетинга с разгледаните специфични негови особености в сферата на агробизнеса и влиянието, което тези негови характеристики оказват върху застрахователни услуги.

2. Принос с практико-приложен характер е осъществения анализ и оценка на факторите, влияещи върху маркетинговите канали за аграрни продукти, както и оценка на маркетингови стратегии на застрахователните компании в Косово. На тази основа са формулирани някои насоки за повишаване на ефектите от прилаганите маркетингови стратегии на застрахователните компании при обслужването на аграрния бизнес в Косово.

7. Критични бележки и въпроси:

Без да омаловажавам достойнствата на рецензирания дисертационен труд на Газменд Авдула Деда, позволявам си да изтъкна няколко основни бележки и да направя препоръки към докторанта, свързани с бъдещото му научно развитие:

- Целта и задачите на дисертационния труд не са ясно и точно формулирани. В увода на страница 5 веднъж е посочено „Цели на изследването“, а на страница 6, два абзаца по-долу отново се поставя текст „Цели на това изследване“. По-правилно е, да приемем, че вторите не са цели на изследването, а негови основни задачи;

- В увода на дисертационния труд се казва: „По извършеното анкетирание на всичките застрахователни компании са изработени таблици и графики с изчислен брой и процент на статистическата значимост“, а такива в работата не са представени. Едва в заключението на дисертационния труд на страница 109 се посочва, че са анкетирани 15 застрахователни дружества по „систематизиран анкетен въпросник“. Този текст трябва да намери място още в увода, а структурата на анкетната карта и включените в нея въпроси, да бъдат обосновани в методическата част.;

- Считаю, че така формулираното заглавие на първа глава: „Теоретични аспекти“ е непълно. Същото би трябвало да очертае теоретико-методичните рамки на изследването и анализа, докато в параграф четири на същата глава има елементи на методически подход, които не са отразени в основното

заглавие на главата. Едновременно с това във втора глава също има теоретичен анализ, който е допълнен с изследователски елементи. Считаю, че теоретичният анализ трябва да бъде представен само в първа глава, а във втора да се представят и анализират резултатите от емпиричното изследване;

- Обемът на дисертацията не е достатъчно добре балансиран. Основанието ми е, че първа глава е значително по-голяма по съдържание спрямо другите две глави взети заедно. В голяма степен това се дължи и на неточното структуриране на дисертационния труд.

Към автора на разработения дисертационен труд имам следните въпроси:

1. Как трябва да се разбират използваните на страница 68 понятия „приземеделски стопани“ и „поземеделски стопани“? Дайте по-точни дефиниции за тях.

2. Как се дефинира и оценя „застрахователната печалба“ и какво представлява „осигурителната печалба“?

3. Кои методи са използвани, за да се отхвърлят или докажат изследователските хипотези?

8. Публикувани статии:

Докторантът Газменд Авдула Деда представя по темата на разработения дисертационен труд шест научни публикации, една от тях е отпечатана в международно научно списание, а пет са от участия с научни доклади в международни конференции. Всичките научни разработки са в съавторство. Представените публикации доказват, че резултатите от дисертационния труд са получили нужната популярност. Темите и съдържанието на научните публикации отразяват частично съдържанието на дисертационния труд.

Авторефератът на дисертационен труд отговаря на изискванията и обективно отразява неговата структура и съдържание.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В обобщение на изложеното по-горе считам, че докторантът Газменд Авдула Деда е разработил на необходимото научно ниво своя дисертационен труд. Познава и прилага методи за изследване и анализ в областта на аграрната икономика и управление, умее да интерпретира получените резултати, има научно-приложни приноси. Представеният дисертационен труд изпълнява изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **Газменд Авдула Деда** образователната и научна степен **„доктор“** по научната специалност „Организация и управление на производството“, професионално направление 3.8. „Икономика“, област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“.

Дата: 29.05.2019 год..
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ: .....
(проф. д-р Тодорка Атанасова-Калайджиева)